

ROZMANITÉ KRAJINY ZEME

- v jednotlivých podnebných pásmach sa rastliny a živočíchy prispôbili podmienkam a vznikli **rozmanité krajiny na Zemi:**

Teplé podnebné pásmo

- dažďové lesy
- savany
- púšte a polopúšte

Subtropické a mierne podnebné pásmo

- subtropické krajiny
- púšte a polopúšte
- stepi
- lesy (listnaté, zmiešané a ihličnaté)

Studené podnebné pásmo

- tundry
- polárna pustatina (púšť)

+ vo všetkých podnebných pásmach

- vysokohorská krajina

DAŽĎOVÉ LESY

= džungľa, prales

Výskyt

- v oblasti rovníka
- v Južnej Amerike – **Amazonský prales** (pri rieke Amazonka)
- v Afrike – **Konžský prales** (pri rieke Kongo)
- v Ázii – ostrovy Veľké a Malé Sundy, ostrov Nová Guinea

Podnebie

- teplé a veľmi vlhké
- stále počasie: 24 – 28 °C, takmer každý deň prší

Rastlinstvo

- husté a bujné porasty, liany
- stromy rastú v niekoľkých poschodiach

Živočíšstvo

- najviac druhov na svete
- **hmyz** (chrobáky, pavúky, motýle...), **pestrofarebné vtáctvo** (ary, tukany, kolibríky, papagáje...)

- opice a **ľudoopy** → v Afrike – šimpanz, gorila
→ v Ázii – orangutan
- v Južnej Amerike: hady (anakonda), jaguáre, leňochody, ...

Obyvateľstvo

- Žije tu málo ľudí (nevhodné podmienky)
- v Afrike – **Pygmejovia** (veľmi nízky vzrast)
- v Južnej Amerike – pralesní **Indiáni**

Využitie

- dažďové lesy sú **plúcami Zeme** – vyrábajú kyslík
- veľké vyrubovanie !!!
→ ťažba **vzácného dreva** – eben, mahagón, teak
→ **pestovanie** – banánovník, kakaovník, kávovník, kaučukovník (prírodná guma), sladké zemiaky bataty a maniok, cukrová trstina, ...

SAVANY

- rozsiahle trávnaté oblasti

Výskyt:

- lemuju dažďové lesy, sú ďalej od rovníka
- najväčšie a najkrajšie savany nájdeme v Afrike
- v Južnej Amerike sa volajú **llanos** (čítaj LANOS) a **campos** (čítaj KAMPOS)
- v Austrálii sa volajú **scrub** (čítaj SKRAB)

Podnebie:

- teplé
- 2 obdobia – obdobie dažďov
- obdobie sucha

Rastlinstvo:

- trávnatá krajina s roztrúsenými stromami a kríkmi
- typické stromy: **akácia** (tvar dáždník) a **baobab** (tvar fľaša)

Živočíšstvo:

- v Afrike:
→ obrovské státa **bylinožravcov**: antilopy, zebry, pakone, byvoly, žirafy, slony, nosorožce, ...
→ **mäsožravce**: levy, gepardy, hyeny, šakaly, supy, ...
- v Južnej Amerike: kapybary, mravčiare, pásavce, ...
- v Austrálii: kengury, ježury, pštros emu, pes dingo, ...

Obyvateľstvo:

- Žije ich tu viac než v dažďových lesoch
- Živia sa pestovaním rastlín a chovom zvierat
- **Masajovia** – kmeň vo východnej Afrike, chovajú kozy a hovädzí dobytok

Využitie:

- pestovanie plodín: **bavlník**, **podzemnica olejná** (arašidy), **korenie** (vanilka, klinčeky, škoricca)
- **safari** a **národné parky** – možnosť pozorovania zvierat

PÚŠTE A POLOPÚŠTE

Výskyt

- väčšina púští leží v teplom podnebnom pásme → pri obratníku Raka a Kozorožca
- napr.: **SAHARA** (Afrika) – najväčšia púšť Zeme
- **ATACAMA** (Južná Amerika) – najsuchšia púšť
- niektoré púšte ležia v miernom pásme → vo vnútrozemí kontinentov (ďaleko od mora)
- napr.: **GOBI** (Ázia)
- niektoré púšte ležia v studenom pásme → voláme ich polárne púšte, či **polárna pustatina** (**Antarktída**)

Podnebie

- **najteplejšie miesta Zeme**
- veľké rozdiely medzi dňom a nocou: DEŇ 30 - 50° C, NOC teplota klesá k 0° C
- skoro vôbec neprší

Rastlinstvo

- málo, najmä **kaktusy**
- Život sa sústreďuje do **oáz** (miesta, kde je podzemná voda)

Živočíšstvo

- málo, väčšina vylieza z podzemia v noci
- **ťava jednohrbá** (dromedár) a **dvojhrbá**, **hmyz**, **pavúky**, **škorpióny**, **hlodavce**, **líška fenek**, **štrkáč**, ...

Obyvateľstvo

- málo, nevhodné podmienky pre život
- väčšina ľudí žije v oázach alebo kočovným spôsobom života
- napr.: **TUARÉGOVIA** – spolu s karavánami putujú po Sahare

Využitie

- pestovanie **palmy datľovej** v oázach
- chov tiav, kôz, dobytky
- veľké zásoby **ropy** na severe Afriky a na Arabskom polostrove

SUBTROPICKÉ KRAJINY

Výskyt

- nachádzajú sa približne medzi **30° - 40° na severnej i južnej pologuli** v prímorských oblastiach
- najbližšie subtrópy sa nachádzajú v Európe pri Stredozemnom mori → napr. **Grécko, Chorvátsko, Taliansko, Španielsko, ...**

Podnebie

- **prechodné pásmo medzi teplým a miernym podnebím**
- 4 ročné obdobia – letá horúce a suché
 - zimy mierne a daždivé

Rastlinstvo

- **vždyzelené tvrdolisté subtropické lesy** – boli väčšinou vyrúbané a nahradené krovinami, lúkami, sadmi a poľnohospodárskou pôdou
- typické stromy: **vavrínovec (bobkový list), dub korkový, borovica pínia, céder, olivovník, ...**

Živočíšstvo

- podobné ako na Slovensku – **zajace, srnky, líšky, daniele, muflóny, zdivené kozy, kozorožce, dikobrazy, ...**

Obyvateľstvo

- veľa, najlepšie podmienky pre život
- Človek tu žije už oddávna → **staroveké civilizácie Grékov a Rimanov**

Využitie

- pestovanie plodín: **olivovníky, korkový dub, citrusy (citróny, mandarínky, pomaranče), ovocie (figy, granátové jablká), zelenina (paradajky), vinič, ...**
- chov kôz
- obľúbené krajiny na letné **dovolenky** pri mori

STEPI

Výskyt

- v miernom pásme vo vnútrozemí (ďaleko od oceánu)
- rôzne názvy:
 - **prérie** v Severnej Amerike
 - **pampy** v Južnej Amerike
 - **step** v Eurázii
 - **pusta** v Maďarsku (naša najbližšia step)
 - **celina** v Ázii

Podnebie

- mierne, **nedostatok zrážok**

- 4 ročné obdobia – letá veľmi teplé
- zimy veľmi chladné

Rastlinstvo

- trávnaté oblasti
- **lesostep** – trávnaté oblasti so stromami (musí tu byť viac zrážok) – tvoria prechod medzi stepou a lesom

Živočíšstvo

- **bylinožravce**: hlodavce (sýsle, myši, hraboše, zajace...), nelietavé vtáky (bažanty, prepelice, dropy, ...)
- **mäsožravce**: líšky, dravce (sokoly, jastraby, myšiaky, ...)
- typické zvieratá v Sev. Amerike – bizón, morka divá
 - v Juž. Amerike – lamy, nandu pampový, mara stepná
 - v Ázii – kôň Przewalského, sajga stepná

Obyvateľstvo

- málo
- jurta – okrúhle, prenosné, stanové obydlie kočovných kmeňov v Strednej Ázii, ktoré sa živia chovom zvierat a sťahujú sa so svojimi stádami za novými pasienkami

Využitie

- vyskytujú sa tu veľmi úrodné pôdy **černozeme** a **hnedoze**
- nazývajú sa aj **obilnice Zeme** – pestuje sa tu obilie (najmä pšenica a kukurica)
- chov dobytky, kôz, oviec, tiav, či koní

LESY MIERNEHO PÁSMA

- listnaté
- zmiešané
- ihličnaté lesy = **tajga**

Výskyt:

- prevládajú na severnej pologuli medzi 40 - 60° s.g.š.
- listnaté lesy rastú v **teplejších oblastiach** (bližšie k 40° s.g.š. a v nížinách)
- tajga rastie v **chladnejších oblastiach** (bližšie k 60° s.g.š. a v pohoriach)
- tajga je najväčší les na Zemi – rastie od severu Ameriky až po sever Eurázie

Podnebie:

- mierne – 4 ročné obdobia (listnaté lesy zhadzujú na zimu listy)
- dostatok zrážok

Rastlinstvo:

- **listnaté stromy**: buk, dub, hrab, javor, lipa, breza, ...

- **ihličnaté stromy**: smrek, borovica, jedľa, smrekovec, ...

Živočíšstvo:

- listnaté lesy: srnky, jelene, diviaky, líšky, spevavé vtáctvo, ...

- tajga: medvede, vlky, rysy, dčatle, bobry, veverice, ...

Obyvateľstvo:

- v oblasti listnatých lesov býva najviac ľudí

- v tajge žije málo ľudí

- sú tu **najbohatšie štáty sveta** – Kanada, USA, Európa, Rusko, Čína, ...

Využitie:

- oblasť listnatých lesov – lesy sú takmer celé odstránené

- vznikli tu mestá a dediny, cesty, orná pôda, pasienky, sady, ...

- tajga – ťažba dreva na stavebný materiál, palivo, výrobu nábytku, zápaliek

- výroba celulózy a papiera

TUNDRA

Výskyt:

- pri **severnej polárnej kružnici**

- severné pobrežie Severnej Ameriky a Eurázie

Podnebie:

- studené (polárne)

- letá – krátke a studené (10 - 15°C)

- zimy – dlhé a mrazivé (- 50°C)

Rastlinstvo:

- trávnaté oblasti

- machy a lišajníky

Živočíšstvo:

- bylinožravce: sob, pižmoň, zajac polárny, lumík

- mäsožravce: polárna líška, belaňa tundrová, vlk

- mnohé majú ochranné **biele sfarbenie**

Obyvateľstvo:

- veľmi málo obyvateľov

- **Inuiti** (Eskimáci) – žijú v Severnej Amerike a Grónsku

- **Saamovia** (Laponci) – žijú na severe Európy (Škandinávia)

Využitie:

- chov zvierat – najmä soby a kožušinové zvieratá
- lov a rybolov

POLÁRNA PUSTATINA

Výskyt:

- oblasti v blízkosti severného pólu = ARKTÍDA (zamrznutý Severný ľadový oceán)
- oblasti v blízkosti južného pólu = ANTARKTÍDA (najchladnejší svetadiel)

Podnebie:

- veľmi studené (polárne)
- v zime počas polárnej noci – extrémna zima (min - 89° C)
- v lete počas polárneho dňa – teplota málokedy vystúpi nad 0°C
- veľmi málo zrážok

Rastlinstvo:

- žiadne

Živočíšstvo:

- žiadne, len pri pobreží žijú tulene, mrože, albatrosy
- severná pologuľa: polárny medveď
- južná pologuľa: tučniak
- v moriach: veľryby, vráskavce, kosatky, ...

Obyvateľstvo:

- žiadni
- v Antarktíde pracujú na **výskumných staniciach** vedci z celého sveta (na južnom póle stanica **Amundsen – Scott**)

Využitie:

- len na mierové účely!
- ľadovce sú veľké zásobárne pitnej vody

VYSOKOHORSKÁ KRAJINA

Výskyt:

- vo všetkých podnebných pásmach vo vysokej nadmorskej výške
- napr.: **KORDILLERY** v Amerike

HIMALÁJE v Ázii

KILIMANDŽÁRO v Afrike

ALPY a **KARPATY** (Tatry) v Európe

Podnebie:

- oveľa chladnejšie než v nížinách
- s narastajúcou nadmorskou výškou klesá teplota a rastie množstvo zrážok

Rastlinstvo:

- vo vysokých výškach rastú zakrpatené borovice = **kosodrevina**
- potom už len tráva, machy, lišajníky (a skaly a horské ľadovce)

Živočíšstvo:

- v Európe: svišť, kamzík
- v Ázii: jak divý
- v Južnej Amerike: lama, kondor

Obyvateľstvo:

- málo obyvateľov
- ale: v Južnej Amerike a Afrike žije v pohoriach veľa ľudí → sú tu lepšie podmienky pre život než v horúcich nížinách

Využitie:

- najmä šport a oddych → turistika, horolezectvo, lyžovanie